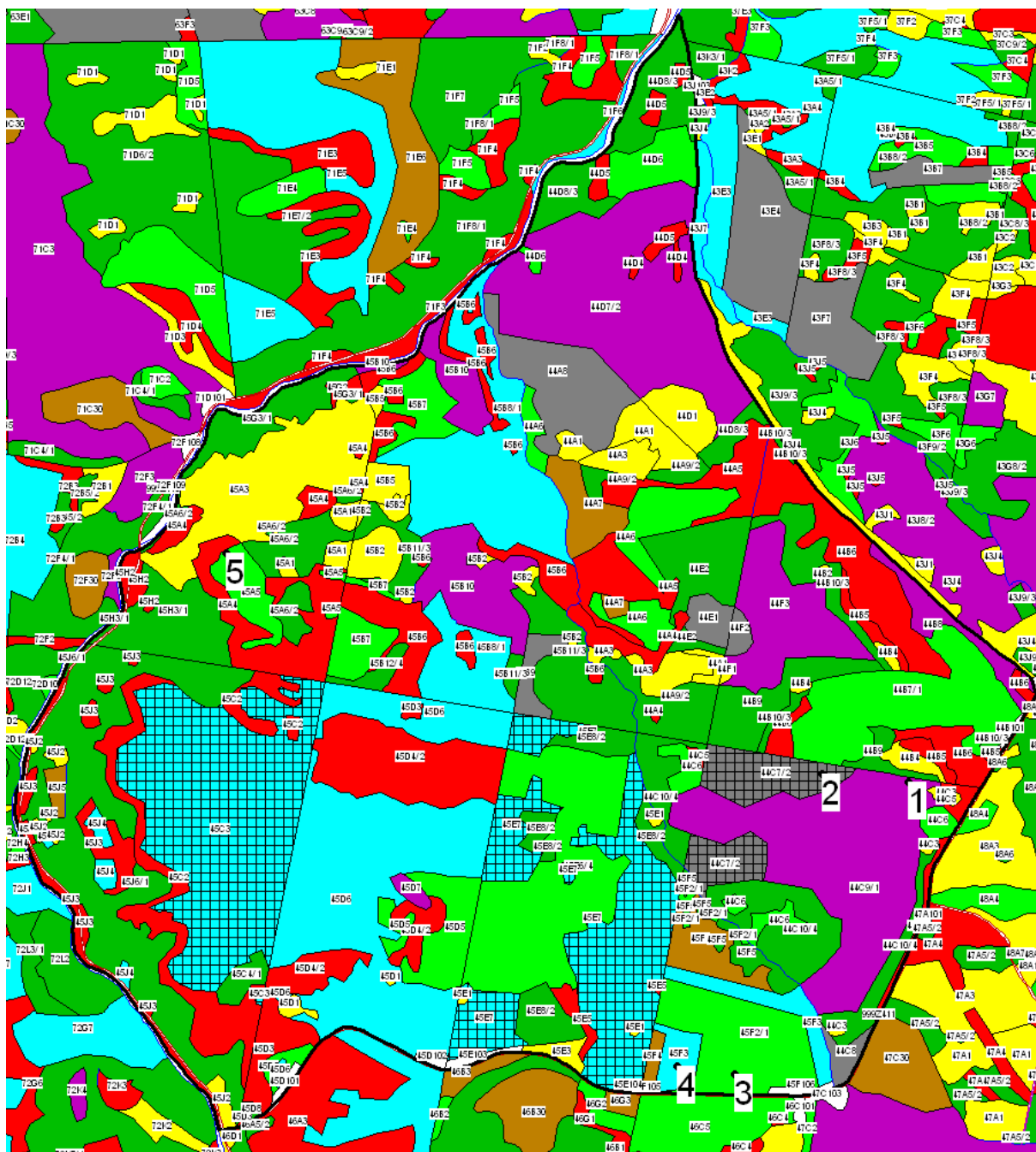

Posouzení aktuální situace v oblasti Ptačího potoka v NP Šumava

Karel Matějka

IDS, Na Komořsku 2175/2a, 143 00 Praha 4

Zájmové území zabírá oddělení 44 a 45 v lesním hospodářském celku Modrava v centru Národního parku Šumava (Obr. 1). Celková plocha území 286 ha. Většina území (až na nejsevernější výběžek) byla do roku 2010 zařazena do území speciálního managementu (bezzásahové území, kde ke všem i drobným zásahům bylo potřeba projednat a schválit speciální výjimku).

Obr. 1. Diskutované území Ptačího potoka na detailu porostní mapy LHC Modrava (platnost od roku 2004). Hranice území je vymezena silnější černou linií. Porostní skupiny určené ke kácení podle Správy NP Šumava jsou vyznačeny černou mřížkou. Vyznačené lokality 1 až 5 jsou diskutovány v textu.

V území je běžný výskyt *Lycopodium annotinum*, *Platanthera bifolia* a *Vaccinium uliginosum*. Údajně se zde vyskytuje *Listera cordata*. Z ptáků je nutno jmenovat datlíka tříprstého (*Picoides tridactylus*) a tetřeva (*Tetrao urogallus*). Jedná se o potenciální stanoviště zvláště chráněných druhů hub, přičemž jejich detailní průzkum zde dosud ještě ani nebyl proveden. Z hlediska stanovištního je potřeba vyzdvihnout vysoké zastoupení podmačených půd, včetně rašelin. Z hlediska výškové zonace převažuje 7. lesní vegetační stupeň (Obr. 2; výšková stupňovitost byla upravena podle modelu). Současný lesní porost je tvořen dominantním smrkem, jehož dominanci zde lze předpokládat i v rámci přirozené skladby vegetace a to zvláště s ohledem na výskyt podmačených půd. Porost na většině území zde vznikl kombinací přirozené obnovy a pravděpodobné výsadby. Většina porostů je různověká, o čemž svědčí i právě pokácené stromy. Například na lokalitě 2 vedle sebe rostly stromy stáří minimálně 77 až 106 let. Podle LHP je část porostu cca osmdesátiletá. Mozaikově jsou do ní a hlavně ji obklopují porosty staré 100 – 140let. Obdobná situace tu byla i v polovině 19. století, kdy porostní mapa z r. 1862 zachycuje velmi staré porosty (80+) v prameništi a podél Luzenského potoka (zde zbytek pralesa), v roce 1883 pak mozaiku holin, mlazin a velmi starých porostů (100+). LHP z r. 1965 uvádí opět porosty kolem 120 let obklopující větší blok lesa ve stáří cca 40 let. Většina porostních skupin nemá jedince smrku jednotného stáří, což svědčí o spontánní obnově.

Vedení Správy NP Šumava deklarovalo ve své tiskové zprávě ze dne 15. 7. 2011, že bude provádět asanaci lýkožroutem napadených stromů (jejich kácení) ve třech porostních skupinách 44C7, 45C3 a 45E7.

Zjištění na místě (ke dni 26. 7. 2011)

Stromy k těžbě jsou rozmístěny ve velkém počtu rozptýleně po celém území, nejen ve jmenovaných porostních skupinách. Vyznačeny k těžbě jsou rovněž stromy, z nichž již lýkožrout vylétl.

Aktuálně je těžba prováděna již i mimo jmenované porostní skupiny (například lokality 4 a 5).

Těsně vedle stromů určených k těžbě byly nalezeny i stromy napadené lýkožroutem, které však označeny nejsou (například lokalita 3).

I úplná asanace označených stromů tedy nepovede k zamezení šíření lýkožrouta. Naopak zbývající stromy budou v otevřeném porostu značně osluněny (i s přehřátou kůrou a ovlivněny zvýšeným výdejem vody) a silně atraktivní pro další nálet lýkožrouta. Lze tedy konstatovat, že právě prováděný zásah povede narozdíl od proklamovaných cílů k urychlení gradace lýkožrouta a k totálnímu rozpadu stromového patra.

Prováděný zásah zásadně mění stanovištní podmínky - dochází k výraznému narušení půdního povrchu, což se projevuje ve zvýšené míře na podmačených půdách. Prováděná asanace ničí již existující zmlazení jak přímo (mechanické poškození, akumulace klestu a kůry a dřeva), tak i nepřímo díky přímému oslunění, vysychání stanoviště a pod. Lokální hromadění rozdrčené kůry a dřeva na půdním povrchu může vést ke změnám půdně-chemických vlastností, což může způsobit změny ve složení edafonu. Odkornění veškerého dřeva povede k tomu, že budoucí lignikolní společenstva hub na tomto dřevě budou druhově odlišná od společenstev vznikajících na neasanovaném dřevě mrtvých stromů. Současně bude mít toto dřevo zřejmě jen malý význam pro další obnovu dřevin. Procesy samovolné obnovy budou výrazně zpomaleny a omezeny.

Části porostů, kde vlivem lýkožrouta došlo v minulosti k prosvětlení ukazují, že v území je značný potenciál přirozené obnovy v těchto místech v případě, že nedojde ke kácení lýkožroutem napadených stromů (Obr. 4)

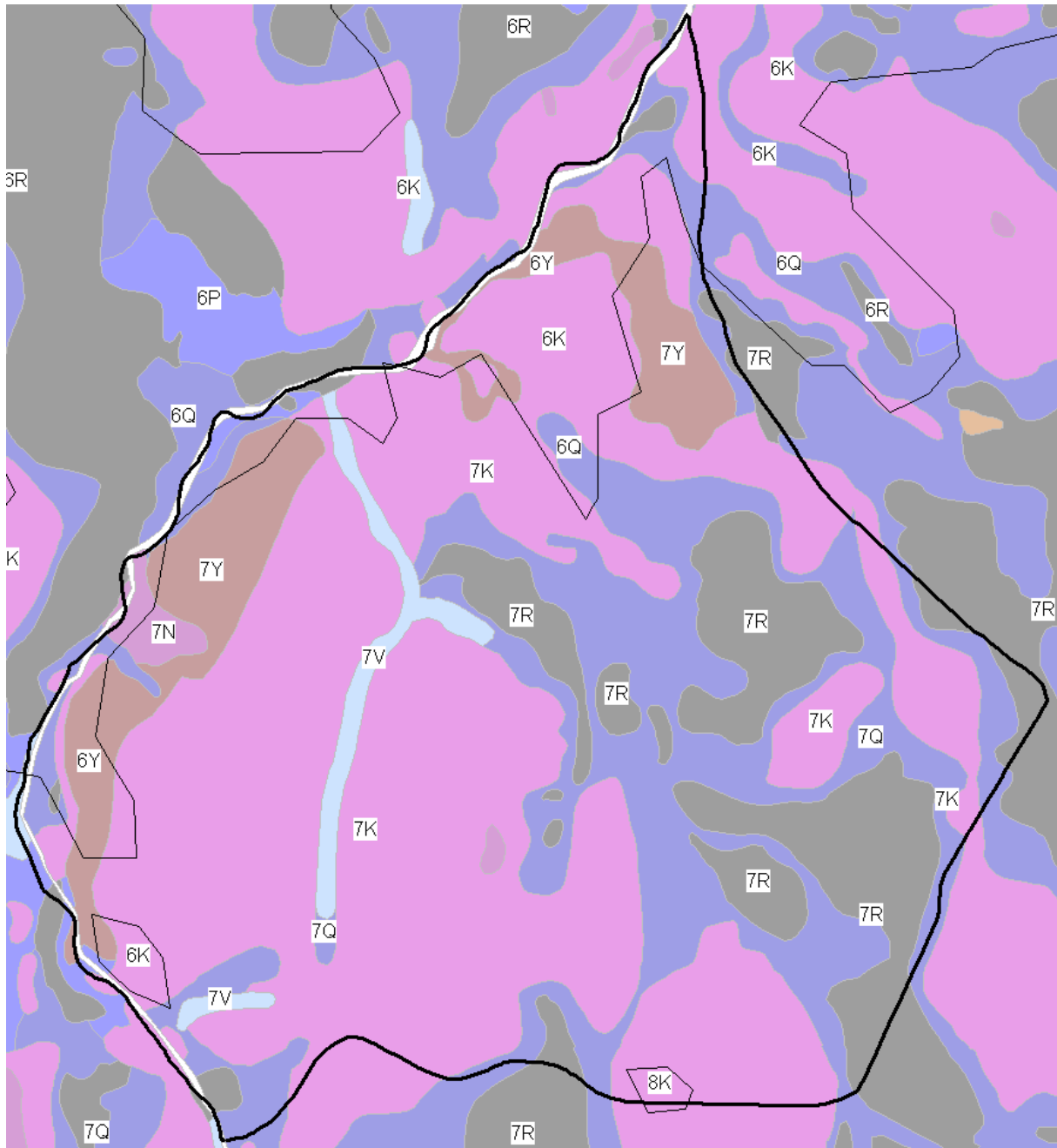
Prováděné zásahy nepředstavují šetrný individuální výběr napadených stromů, ale plošnou těžbu po níž na stanovišti mnohdy zůstávají pouze osamostatnění jedinci vzrostlých stromů (Obr. 5). Zásadně se tak mění charakter celého biotopu.

Otázku vyvolává skutečnost, proč byla těžba zahájena v místech přiléhajících k bezzásahovému území, t.j. v jižních částech oblasti, a ne v místech přiléhajících k zásahovému území (na severovýchodě; viz též Obr. 6). V zásahovém území severně od hodnocené oblasti se vyskytuje řada lýkožroutem napadených stromů a přitom zde nebylo zaznamenáno provádění jejich asanace. Současně jsou tato místa blíže k majetkům jiných vlastníků, které by měly být údajně podle prohlášení Správy NP Šumava chráněny. Je tedy nutno konstatovat, že Správa NP Šumava ve skutečnosti neprovádí akce, které by měly za cíl chránit majetky jiných vlastníků.

Na závěr je potřeba zdůraznit, že prováděné zásahy (těžba) nemůže zabránit šíření lýkožrouta smrkového v hodnoceném území a ve své podstatě povede k urychlení úplného rozpadu stromového patra lesů v celé oblasti. Navíc na zasažených plochách dochází k podstatným změnám podmínek prostředí, které způsobí podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů. Tyto změny budou podstatně větší, nežli v případě, že by stromové patro lesů přirozeně odumřelo v důsledku gradace lýkožrouta. V takovém případě by totiž nebyla narušena přirozená obnova dřevin, zřejmě by nedošlo k podstatné změně druhového složení vegetace ani ostatních společenstev, jak bylo dokázáno na řadě studií jak na Šumavě, tak jinde ve Střední Evropě.

Zásahy by měly být soustředěny v nárazníkovém území (buffer zone) na severní hranici šetřené oblasti tak, aby tato zóna šíře cca 1 km efektivně oddělila bezzásahové území na jihu a ostatní lesy na severu (viz Obr. 6). Při

rozlišování bezzásahového území a nárazníkové zóny je potřeba dbát na maximální kompaktnost bezzásahového území. Tomuto principu odporuje rozhodnutí o vyřazení oblasti Ptačího potoka z bezzásahového území. Podmáčené smrčiny na Ptačím potoce jsou cennější než mozaiky zonálních smrčin za Vltavskou cestou, které jsou navíc již hodně narušené zásahy v předchozím období. V žádném v případě není správné posouvat meziročně hranice bezzásahového území, protože to povede v konečném důsledku nejen k výraznému narušení stromového patra, ale i k devastaci celých ekosystémů a k ohrožení předmětu ochrany.

Obr. 2. Aktualizovaná mapa souborů lesních typů (upravené podle modelu vegetačních stupňů).

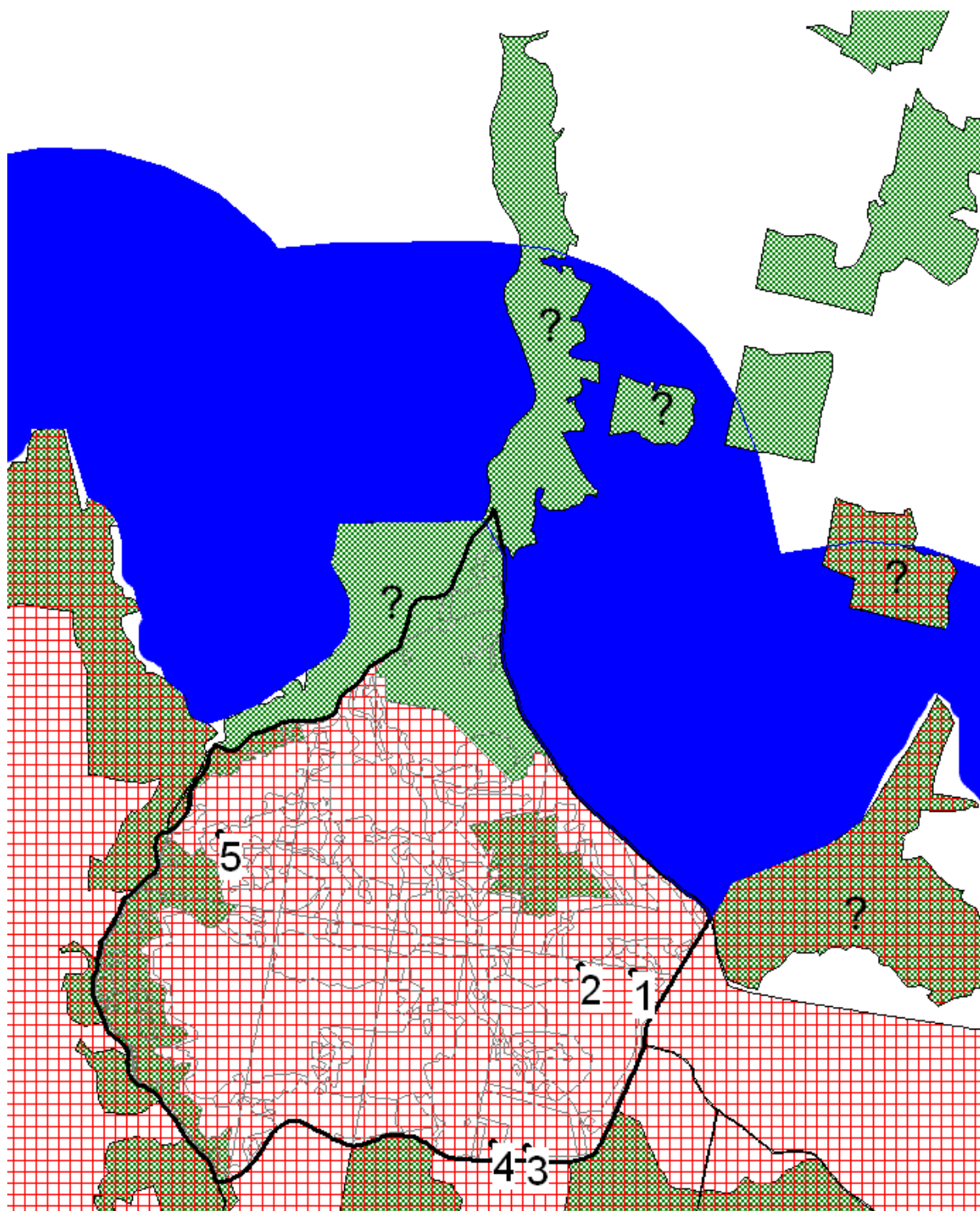
Obr. 3. Ukázka údajně kulturního porostu s vyznačenou těžbou (lokalita 1), který však vznikl spontánní sukcesí, jak o tom svědčí shlukovitá struktura a častý růst stromů na různých vyvýšeninách, zřejmě původně na zbytcích dřeva a na vývratových kupách.

Obr. 4. Přirozená obnova je v území častá - začíná se spontánně vyvíjet po přirozeném prosvětlení porostu, těžbou však může být silně narušena.

Obr. 5. Prováděné zásahy nepředstavují šetrný individuální výběr napadených stromů, ale plošnou těžbu po níž na stanovišti mnohdy zůstávají pouze osamostatnění jedinci vzrostlých stromů.

Obr. 6. Vymezení kilometrové zóny, kde je potřeba intenzivně zasahovat pro omezení výskytu lýkožrouta smrkového (modře). Existující I. zóny vyznačeny zeleně, území speciálního managementu s ponecháváním veškerého dřeva na místě je označeno červenou mřížkou. Znak ? indikuje I. zóny, kde je nutné speciální posouzení potenciálního managementu tak, aby jeho aplikace nevedla k narušení předmětu ochrany přírody (obdobně platí i pro všechny další I. zóny v zásahovém území).

Zpracováno 27. 7. 2011

Doplnění údajů k věkové struktuře kácených porostů

Při terénní pochůzce 23. 8. 2011 byl na zbylých pařezech zjištěn věk kácených stromů na dalších dvou místech, celkem tedy na třech lokalitách. Pozornost byla věnována především stromům větších dimenzí. V některých případech nebylo možno spočítat všechny letokruhy, tedy pro malou část průřezu byl proveden odhad, který je vyznačen **modrým** písmem v údajích v závorce. Bylo zjištěno následující stáří:

Porostní skupina 44C9/1 (lokalita 1 na obr. 1): 165, 150 (130+**20**), 149 (139+**10**), 144 (139+**5**) let; věk podle LHP 146 let (v roce 2011).

Porostní skupina 44C7/2 (lokalita 2 na obr. 1): 105, 103, 76 let; věk podle LHP 116 let (v roce 2011).

Porostní skupina 45C3 (jižní část): 135 (125+**10**), 132 (117+**15**), 60 let; věk podle LHP 74 let (v roce 2011).

U poslední skupiny dokládá růst stromů rozvolnění porostu před přibližně 68 lety (okolo roku 1943), čemuž odpovídá i věk mladšího stromu. Již z tohoto orientačního šetření je patrná různověkost sledovaných porostů, na jejichž vzniku se minimálně ve vysoké míře podílelo spontánní zmlazení. V území v minulosti proběhlo prosvětlení většiny porostů buď jako následek přirozené disturbance nebo v důsledku těžby, ale po těchto událostech v porostech zůstal velký počet jedinců stromového patra, což dokazuje jejich dynamiku růstu. Pokud například na lokalitě 1 jsou zjišťovány stromy, jejichž růst započal přibližně kolem roku 1870 a mnoho stromů roste evidentně na bývalých vývrátových kupách, musel tento porost vzniknout spontánně jako potomstvo dospělých plodících stromů, které se zde vyskytovaly před vichřicí ze dne 7. prosincem 1868 (Jelínek 2005). Je tedy nutno konstatovat, že většina současných stromů v šetřených porostech je potomstvem populace smrku, která zde rostla již v první polovině 19. století, tedy v době před masovou výsadbou cizích proveniencí smrku, která byla zahájena po rozpadu šumavských porostů v důsledku zmíněné vichřice.